

## XVII. YÜZYIL AZERBAJYCAN ŞAİRİ KAVSÎ-Yİ TEBRİZÎ'NİN DİLİ ÜZERİNE

Farhad RAHİMİ\*

**Özet:** *Kavsî-i Tebrizî, XVII. yüzyıl Azerbaycan şairlerindedir. Bu çalışmada, XVII. Yüzyıl Azerbaycan Şairi Kavsî-yi Tebrizî'nin yaşamı ile ilgili kısa bilgi verildikten sonra bazı farklı özellikler barındıran divanının üzerine bir dil incelemesi yapılmıştır. Eski Türkçe, Eski Anadolu Türkçesi, Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesi temelinde artzamanlı çalışma yöntemiyle divanın ses ve biçim özellikleri göz önünde bulundurularak onun belli başlı özellikleri sıralanmış, böylece de Türk dili tarihi özellikle de Azerbaycan Türk dili tarihine bir katkı yapmak amaçlanmıştır.*

**Anahtar kelimeler:** *Kavsî-yi Tebrizî, Azerbaycan Türkçesi, Dil İncelemesi, XVII. Yüzyıl.*

**On The Language of Kavsî-yi Tebrizî, an Azerbaijani Poet of The  
17<sup>th</sup> Century**

**Abstract:** *Kavsî-i Tebrizî was an Azerbaijani poet in the 17<sup>th</sup> century. In this paper, after giving some brief information about the life of Kavsî-yi Tebrizî, a linguistic analysis of his "divan" (poems) hosting some idiosyncratic features is aimed at. On the basis of Old Turkish and Old Anatolian Turkish, Turkish Language of Turkey and Azerbaijani Turkish have been compared using the diachronic method considering phonetic and morphological characteristics of his work. Thus, a probable contribution to the history of Turkish language, especially to the history of Azerbaijani Turkish language is intended.*

**Keywords:** *Kavsî-yi Tebrizî, Azerbaijani Turkish, Language Analysis, 17<sup>th</sup> Century.*

XVII. yüzyılda da Türk dilinin gelişim süreci devam etmiştir. Dönemin ünlü temsilcileri arasında Kavsî-i Tebrizî, Sâ'ib-i Tebrizî, Fedâî-i Tebrizî, Mesihî, Şah Abbas Sâni, Mevcî (Şeyhülislam Tebrizî), Tarzî Efşar, Derûnî, Te'sir, Melik Beg Avcı, Mirza Tâhir Vahid-i Kazvinî, Derviş Meselî, Muhammed Taki Dehargani Tebrizî, Vâlî-i Kirmânî, Murtaza Kulu Han (Zafer) ve Muhammed Hüseyin Revanî'yi sayabiliriz (Rüstemova 2004; Ertaylan 1928; Hey'et 1376). Kavsî-i Tebrizî, XVII. yüzyıl Azerbaycan şairlerindedir. Onun yaşamıyla ilgili fazla bilgi

---

\* Gazi Üniversitesi.

yoktur. Hacimli ve çoğu gazellerden oluşan Türkçe Divanda toplam 4891 beyitten oluşan 559 gazel, 2 terkeb-i bend, 3 terci-i bend, 7 müseddes, 5 muhammes, 14 murabba ve 12 rubai nazım şekilleriyle yazılmış şiirleri vardır. Son araştırmalara göre Kavsi'nin adı Alican değildir (Rahimi 2011: 621).

Kavsi, muhtemelen kimseyi övmekten yana olmadığı için kaside yazmamıştır. Osmanlı tezkirelerinde ona dair herhangi bir bilgi yoktur. Şiirlerinden, Tebrizli ve Şii olduğu anlaşılır:

N'ola Tebrizi ger Kavsî behište ihtiyâr etse

Kim anuñ ħāk-ı pākı sürmê-yi çêsm-i Sifâhândur (TC.3.5/4)

Toprağdan götür men-i bî-qedri yâ 'Elî

Ëy münheşir mürüvvet ü lütf ü 'eṭâ sanğa (G.4/6)

Mirza Tâhir Vahîd-ı Kazvini'nin bağımlı öven terci-i bendi vardır (Rieu 2008: 68-69; 1978: 209):

Ol bâğda kim eyledi Mirzâ omî zâhir

Mirzâ ki anuñ Heḡ leḡebîn eyledi Tâhir (TC2.5/4)

Mirza Tâhir Vahîd Kazvini 1645 yılında II.Şah Abbas'ın (hük.1642-1666) tarihçisi olmuş, daha sonra Şah Süleyman (hük.1666-1694) ve Şah Sultan Hüseyin'in (hük.1694-1722) baş vezirliğini yapmıştır. Kendisi de şair olan Mirza Tâhir Vahîd Kazvini'nin ölüm tarihi 1695 olarak kaydedilmiştir (Sami 1893, cilt IV: 2992).

Divanındaki bir şiirinde Kavsi, kendisinin Uğurlu Han'ın kulu, Uğurlu Han'ın da Şah Süleyman'ın kulu olduğunu söylemektedir. Şah Süleyman adıyla tahta çıkmış olan II.Safî, 1666-1694 yılları arasında hakimiyet kurmuştur (Sami 1893, cilt IV: 2621). Kendisi de şair ve çok yiğit olan Uğurlu Han Ziyad oğlu Musahib ise, 1663 yılında II.Şah Abbas'ın hakimiyeti zamanında Karabağ'ın beylerbeyi olmuştur (Devletabadi 1370: 255-263). 1666-1667 tarihlerinde yani Şah Süleyman zamanında da, Gence'de hakimiyet sürmüştür (Akpinar 1994: 29). Kavsi'nin bu şiirde Gence şehrini övmesi, bir süre orada bulunduğunu da göstermektedir:

Havâ-yı Gence ol firdövs-i şânî var başumda

Feḡân kim nâ-tevânîḡ mânê' ü cem'üm perîşândur

Uğurlu Ḥan Ziyâd oḡlı Müşâhib rûzgârında

Ki biz anuñ ḡulı ol bendê-yi Sulṭân Süleymândur (TC.3.5/5,6)

XVII. YÜZYIL AZERBAJCAN ŞAİRİ KAVSÎ-Yİ TEBRİZİ'NİN DİLİ ÜZERİNE

Bir gazelinde geçen “Şah Safî” de, II. Şah Safî yani Şah Süleyman olmalıdır. Beytin hükümdara övgü için yazıldığı anlaşılmaktadır:

‘Erş-celâl Şâh Şefî kim himâyetünġ

Dîn çevresine hifz ile çekmiş hişârlar (G.559/10)

Bütün bu bilgilerden anlaşılacağı üzere, Kavsî XVII. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış ve Sâ’ib-i Tebrizî’nin (1601-1676) de çağdaşı olmuştur.

Kavsî Tebrizî’nin adı Saib Tebrizi’nin Beyaz’ı, Tezkire-i Nasrabadi, Seyyid Azim Şirvani’nin Tezkiresi ve Muhammet Ali Terbiyet’in yazdığı Danişmendân-ı Azerbaycan gibi eserlerde geçmektedir (Rahimi 2011: 621).

Kavsî Divanı üzerine yaptığımız dil incelemesinden hareketle, divanın dil özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Asli ses olarak sözcüklerde, ayrıca ilgi halı eki, 2.Ş.iyelik eki, 2.Ş ggz. eki, Ç.2.Ş emir eki ve 3.Ş emir ekinde de /nġ/ (نک) bulunmaktadır: *özününġ* (G.65-1), *songra* (G.119-7), *ëyledünġ* (G.3-5), *olsunġ* (اولسنک G.19-3), *kılungġ* (کلنک G.40-3).

Ancak T.2.Ş zaman ve bildirme eki, 2.Ş şart ekinde /n/ (ن) bulunmaktadır (-**sAn**): *Ëdübsen* (G.1-8), *sensen* (G.3-8), *dësen* (G.39-5).

2. /ë/ sesi genellikle ilk hecede bulunur ve (ای , اء) ile gösterilir: *ëtdünġ* (ایتدنک G.243-12), *bëş* (بیش G.127-5).

3. Azerbaycan Türkçesi alıntı sözcükleri inceltme eğilimindedir (a > e, è). Biz de metni bu biçimde okumayı yeğledik: *Ĥerf* (“harf” G.1-2), *yeġîn* (“kesinlikle” G.1-3), *ĥelġ* (“halk” G.1-5), *ġeġre* (“damla” G.1-5), *müĥteşer* (“kısaltılmış” G.2-6), *meĥebbet* (“sevgi” G.59-5), *ëyn* (“kendisi, aslı” G.66-4).

4. Eski Türkçedeki bazı ilk hece i’ler genellikle è olmuştur (i > è, e): *Vër-* (G.5-1), *yërinde* (G.5-3), *dë-* (G.6-6), *çemen* (G.7-3), *gece* (G.7-6), *gët-* (G.15-2), *téz* (G.15-3), *ëv* (G.26-5), *ët-* (G.33-1), *nëce* (G.36-7), *yëġ* (G.45-5), *ëy* (G.38-7), *en-* (G.154-1) ~ *ën-* (“in-” G.200-4), *lebünġ bële* (<bile G.493-1).

5. Kalınlık-incelik uyumu sağlamdır. Alıntı sözcükler, bazı Türkçe sözcükler ve birleşik sözler uyum dışı kalırlar: *Çäre* (“çözüm yolu” G.39-1), *tikan* (“diken” G.6-6), *alabilmezsen* (G.110-10).

Uyum dışı kalan ekler şunlardır:

Kalın ünlü taşıyan ekler: **-(y)Acaġ** gelecek zaman eki; **-lġ** i.i.y.e; **-maç** i.i.y.e; bazen de ad-eylem yapan **-maġ** eki: *Düşecaġdur* (G.448-3), *birlġ* (G.247-1), *dilmacı* (G.177-6), *düşmaġ* (دوشمغ G.53-8).

İnce ünlü taşıyan ekler: **-ken** ve **-gec** zarf-fiil eki; **-gil**, **-ginen** T.2.Ş emir eki; **-(y)ek** Ç.1.Ş emir-istek kipi; **-(y)ük** Ç.1.Ş zaman ve ya bildirme eki; **-ki** aitlik eki: *Olurken* (G.66-5), *olgec* (G.337-5), *olek* (MR.2-1), *bî-miğdārük* (“değersiziz” G.212-7), *dutarük* (MS.5-1), *başumdaki* (G.23-6).

6. Düzlük-yuvarlaklık uyumu *içün* (G.7-3), *eksük* (G.15-5), *menzūr* (“istenilen şey” G.7-7) gibi bazı Türkçe sözcük tabanları ile alıntı sözcüklerde ve birçok ekte yoktur:

Yuvarlak ünlü taşıyan ekler şunlardır: **-(n)Uñg** ilgi durumu eki; **-(U)m** T.1.Ş iyelik eki; **-(U)mUz** Ç.1.Ş iyelik eki; **-(U)ñg** T.2.Ş iyelik eki; **-(U)ñgUz** Ç.2.Ş iyelik eki; **-(y)Uz** ve **-(y)ük** Ç.1.Ş zaman veya bildirme eki; **-(U)ñg** Ç.2.Ş emir eki; **-sUñg**, **sUñglAr** 3.Ş emir eki; **-(y)Ur** şimdiki zaman ve ya sıfat-fiil eki; **-dUm** T.1.Ş ggz. ve hikaye eki; **-dUñg** T.2.Ş ggz. ve hikaye eki; **-dUK** Ç.1.Ş ggz. ve sıfat-fiil eki; **-duğca**, **-dükce**, **-dUGUmca**, **-dUGInca**, **-duğda**, **-dükde**, **-dUGI-çün**, **-duğından** zarf-fiil eki; **-UrcA** zarf-fiil eki; **-(y)Ub**, **-(y)Uban** zarf-fiil eki; **-(y)Ub** ögz. eki; **-dUr**, **-durur** bildirme eki; **-dUr**, **-(U)r** ettirgenlik eki; **-ArU**, **-rU** yön eki; **-IU** i.i.y.e; **-(U)K**, **(u)ğ**, **(U)G** f.i.y.e; **-U** f.i.y.e; **-KU**, **-KUn**, **-mUr** f.i.y.e; **-çün** edatı; **-mAlU** gereklilik ve sıfat-fiil eki; **-UltU** i.i.y.e: *Anunğ* (G.10-7), *dilüm* (G.3-6), *adumuz* (G.13-2), *senünğ* (G.1-2), *başunğuz* (G.62-2), *kılmışuz* (G.109-3), *kimüz* (G.158-1), *eylerük* (MS.5-1), *dutarük* (MS.5-1), *diyünğ* (G.146-1), *açsunğ* (G.36-7), *kılır* (G.1-5), *dërdüm* (G.59-3), *bileydünğ* (G.68-1), *içdük* (MS.2-1), *geldügi* (G.117-4), *geçdükde* (G.332-15), *içüben* (G.35-1), *salubsan* (G.32-8), *yoğdur* (G.3-9), *sındurdi* (G.59-3), *bitür-* (G.281-4), *gerü* (G.35-5), *ğarlu* (G.12-4), *açuk* (G.285-9), *ğapı* (G.53-5), *daşkun* (G.37-6), *ğātırı-çün* (G.9-5), *olmalusan* (G.464-1), *ğıjultısı* (G.473-6).

Düz ünlü taşıyan ekler şunlardır: **-(y)I**, **-n**, **-nI** yükleme durumu eki; **-(s)I** T.3.Ş iyelik eki; **-sIz** Ç.2.Ş zaman veya bildirme eki; **-dI**, **-dIIAr** 3.Ş ggz. ve hikaye eki; **-mIş** ögz. ve sıfat-fiil eki; **-gil**, **-ginen** T.2.Ş emir pekiştirme eki; **-(y)Allm** Ç.1.Ş emir eki; **-(y)Im**, **-AyIm** T.1.Ş emir eki; **-IncA**, **-mAdIn**, **-All** zarf-fiil eki; **-sIz**, **-Iğ**, **-çI** i.i.y.e; **-(y)IcI** f.i.y.e; **mI** soru eki; **-ki** aitlik eki: *Yuğunı* (G.222-4), *özi* (G.3-6), *ğalursız* (G.407-4), *sındurdi* (G.59-3), *bulmuş* (G.56-1), *dutginen* (G.11-4), *olalım* (MS.1-3), *öpim* (G.11-3), *ölince* (G.288-7), *düşmedin* (G.67-7), *olalı* (G.510-2), *odsız* (G.43-1), *ğullığ* (G.190-7), *avçı* (G.64-9), *olıcı* (G.379-1), *eksük miyem* (G.15-5), *başumdaki* (G.23-6).

Dudak uyumuna bağlı olan ekler şunlardır: **-(X)I** edilgenlik eki; **-(X)n** dönüşlülük eki; **-(X)ş** işteşlik eki; **-(X)t** ettirgenlik eki; **-(X)m** f.i.y.e: *Yığıl-* (G.42-

14), *bükül-* (G.387-9), *çekin-* (G.16-9), *görün-* (G.12-2), *çekiş-* (G.91-3), *tutuş-* (<tüt- G.402-4), *korhut-* (G.355-2), *ölüm* (G.88-4), *yarım* (G.475-1).

7. ğ>ķ bu sözcüklerde görülmektedir: *Yalkuz* (<yalguz <yalınguz G.28-1), *çulkaş-* (G.38-6), *yoķrul-* (G.331-3), *çaķur-* (G.399-4), *saķal-* (<sağal- G.485-13), *çaķla-* (“sağ ol-” G.491-5) ~ *çağla-* (“zamanını bekle-, sağla-” MH.3.3-3), *saķ* (“sağ, sağlam” G.89-4) ~ *sag* (G.272-10).

8. Ünsüz benzeşmesi: Katı ünsüzlerden sonra gelen eklerin başındaki ünsüzlerde bir ötümlüleşme söz konusudur:

**t-d:** -dI, -dU ggz. eki, -dUK sıfat-fiil ve zarf-fiil eki, -dUr ettirgenlik ve bildirme eki, -dA ve -dAn eklerinde görülür: *İncitdi* (G.54-6), *tapduğda* (G.393-9), *yoğdur* (G.3-9), *içdür-* (G.420-4), *gelmekte* (G.27-6), *ayağdan* (G.11-6).

**k-g** (-ken hariç): *Kesginen* (G.148-2), *ķonmıķken* (G.288-4), *açgec* (G.432-2), *güzgüsi* (TB.1.2-3).

**ç-c:** -cA, -duğca, -dükce, -cek ekinde ötümlü olarak kullanılır: *Dutduğca* (G.31-6), *sevdüceğim* (G.65-8).

-çI ekinde ise her zaman ötümsüz olarak kullanılır: *Avçrı* (G.64-9), *elçi* (G.261-6).

9. Son seste iki ünlü arasında kalan aşağıdaki ünsüzlerin ötümlüleşmesi söz konusudur:

**t-d:** *Eden* (G.1-11), *yumşadur* (G.7-4), *edim* (G.10-1), *dağıdasan* (G.38-3), *unudubdur* (<unut- G.139-5).

**ç-c:** *Ucından* (G.80-10), *dilmacı* (G.177-6).

**k-g:** *Etmege* (G.2-3), *gögerden* (G.9-6), *yıhmağa* (G.10-9), *ayağunğ* (G.11-3), *savuga* (G.13-6), *göge* (G.17-2), *etegin* (G.405-1).

10. Sözcük başı şu değişimler görülmektedir:

**ķ>h:** *Haçan* (G.45-4) ~ *haçan* (G.66-10), *ķansı* (<ķanğısı G.49-1) ~ *hansı* (G.126-7), *ķan* (<ķağan TB.2.5-1).

**ķ~h:** *ķamu* (“kamu, hep, hepsi” G.87-1) ~ *hamı* (“hep, hepsi, her, hem, herkes” G.199-5), *ķaçan* (G.45-4) ~ *haçan* (G.66-10), *handan* (G.124-2), *hansı* (<ķanğısı G.126-7).

**m~b:** *Men* (G.2-7) ~ *ben* (G.5-2), *ķimi* (G.2-7) ~ *gibi* (G.34-5), *min* (G.228-2) ~ *bin* (G.213-4), *munca* (G.35-1), *mundan* (G.25-1) ~ *bunı* (G.32-4).

Men-ben ikilisinden ‘ben’, kimi-gibi ikilisinden ise ‘kimi’ daha çok kullanılmıştır.

**b>v:** *Var* (G.10-3), *var-* (G.106-9), *vér-* (G.16-7). Sözcük içi ve sonunda da görülür: *Év* (G.26-5), *avçı* (G.64-9), *yavuz* (<yabız G.114-6).

**p~b:** *Poz-* (G.47-3).

**d~t:** [*Daş* (G.6-2), *dadlu* (G.7-2), *dün* (<tün G.309-4), *döz-* (<DLT.töz- G.409-5)] ~ [*tök-* (G.56-3), *tik-* (G.19-2), *tek* (G.8-6), *tamğa* (G.198-3), *toğ* (G.511-7)].

**k~g:** [*Kölge* (G.473-6), *kimi* (G.2-7), *kül* (G.70-6)] ~ [*gibi* (G.5-6), *göz* (G.36-3), *gerek* (G.11-9)].

11. Sözcük sonunda tonlu ünsüz bulunabilir: *Od* (“ateş” G.16-3) ~ *ot* (G.82-3), *avuc* (G.19-3), *‘éyb* (“ayıp, utanılacak kusur” G.23-6), *çihub* (G.1-3), *dadlu* (G.7-2) ~ *datlu* (G.393-5), *dörd* (G.357-5) ~ *dört* (G.357-5).

12. Sözcük başı y düşmesi görülmektedir: *İğit* (G.29-3), *il* (<yıl G.6-3), *it-* (<yit- G.407-4), *ürek* (<DLT.yürek G.488-2). Bazen **y-** sesini düşüren sözcüklerin asli biçimleri de görülür: *ulduz* (<yulduz G.150-2) ~ *yulduz* (G.112-4), *üz* (<yüz G.64-9) ~ *yüz* (G.87-3). İç seste de y düşmesi görülür: *Béle* (<béyle G.323-5), *éle* (<éyle “öyle” TC.2.3-4), *éle-* (<éyle- “et-, yap-” G.487-4).

13. Sözcük içinde ve sonunda yaygın **k>ğ** değişimi: *oğşa-* (“benze-” G.6-3), *yğ-* (G.10-9), *ağtar-* (“ara-” G.53-1), *dahı* (“artık” G.173-1; “dahi, daha” G.17-2), *yoh* (G.17-7), *ağşam* (G.27-4), *çoh* (G.27-5), *çih-* (G.30-1), *bağışlu* (G.36-3), *yağşı* (“iyi” G.42-11) ve **k>ğ** değişimi: *olacağıdur* (G.23-3), *ağ* (“beyaz” G.23-7), *olmağ* (G.24-3), *toprağ* (G.25-3), *dutduğca* (G.31-6), *uşağ* (“çocuk” G.55-4) ~ *uşağ* (G.55-4) görülmektedir.

14. *Öğ* (“ön” G.84-2) sözcüğünde **ng>g** değişimi görülmektedir.

15. İkili yazılışlar ve ikili biçimler görülmektedir. Azerbaycan Türkçesi biçimlerinin yanında Osmanlı Türkçesinin etkisiyle İkinci biçimler de görülmektedir.

#### 15.1. Sesbirim Farklılığı Taşıyan İkili Biçimler

• **Ünlülerle ilgili:** *Anğa* (G.3-7) ~ *onğa* (G.82-7), *kiçik* (G.4-5) ~ *küçük* (G.29-3), *anunğ* (G.20-4) ~ *onunğ* (G.102-2), *doğrusı* (G.46-2) ~ *doğrusı* (G.181-4), *en-* (G.154-1) ~ *én-* (G.200-4).

• **k-ğ ile ilgili:** *Uşağ* (G.95-7) ~ *uşağ* (G.131-2), *sağ* (G.272-10) ~ *sak* (“sağ, sağlam” G.89-4), *çakla-* (G.491-5) ~ *çağla-* (MH.3.3-3).

- **ğ-h ile ilgili:** *Ķamu* (G.87-1) ~ *hamı* (G.199-5).
  - **h-ğ ile ilgili:** *ArtuĶ* (G.7-1) ~ *artuĶ* (G.25-1), *yıĶıl-* (G.42-14) ~ *yıĶıl-* (G.55-4), *çoh* (G.57-4) ~ *çok* (G.57-7), *yoĶ* (G.57-4) ~ *yoĶ* (G.68-8), *saĶla-* (tut-, durdur- G.84-2; sakla-, alıkoy-, koru- G.87-4; sakla-, gizle- G.348-4) ~ *saĶla-* (gizle-, sakla- G.205-1; koru- G.98-7), *oĶşa-* (“benze-” G.291-4) ~ *oĶşa-* (G.6-3), *şeh* (“düz, katı” G.332-15) ~ *şek* (G.446-4).
  - **ğ-ğ ile ilgili:** *dahı* (G.17-2) ~ *dağı* (G.500-10).
  - **h-h ile ilgili:** *Ķaçan* (G.45-4) ~ *haçan* (G.66-10), *Ķansı* (G.49-1) ~ *hansı* (G.126-7).
  - **t-d ile ilgili:** *Od* (“ateş” G.16-3) ~ *ot* (G.82-3), *dörd* ~ *dört* (G.357-5), *datlu* (G.393-5) ~ *dadlu* (G.7-2).
  - **m-b ile ilgili:** *Ben* (G.37-4) ~ *men* (G.50-6), *gibi* (G.38-4) ~ *kimi* (G.72-3), *min* (G.228-2) ~ *bin* (G.213-4).
  - **nğ-n ile ilgili:** *Binğ* (G.7-7) ~ *bin* (G.26-6).
- İyelik kökenli kişi eki T.2.Ş ggz. için **-nğ** ~ T.2.Ş şart kipi için **-n**: *Gördünğ* (G.11-8), *dësen* (G.39-5).
- **ğ düşmesiyle ilgili:** *Ulu* (G.264-3) ~ *uluğ* (G.559-11).
  - **y- düşmesi ile ilgili:** *Ûz* (G.64-9) ~ *yüz* (G.66-8), *ulduz* (G.150-2) ~ *yulduz* (G.112-4).
  - **Zamir n'si ile ilgili:** *Onlar* (G.103-4), ~ *olar* (G.225-11), *bularunğ* (G.324-2) ~ *bunlarunğ* (G.524-1).
  - **l ile ilgili:** *Ol* (G.16-1) ~ *o* (G.468-2).
  - **Hece düşmesiyle ilgili:** -AyIm T.1.Ş emir kipinde. *N'ëylim* (G.73-2) ~ *n'ëyleyim* (G.84-11).

#### 15.2. Biçimbirim Farklılığı Gösteren İkili Biçimler

- **-nI ~ -yI ünlü ile biten sözcüklerde belirtme durumu eki:** *Kimseni* (G.28-1), *dünyāni* (G.54-3), *belāyi* (G.59-4), *Ķovsini* (G.118-7), *yuhuni* (“uykuyu” G.222-4).
- **-(y)Uz ~ -(y)ük Ç.1.Ş zaman ve bildirme eki:** *Ķılmıszuz* (G.109-3), *degülük* (G.154-5), *kimüz* (G.158-1), *bulmanuz* (G.203-3), *isterüz* (G.210-5), *bī-miğdārük* (G.212-7), *ëylerük* (MS.5-1), *dutarük* (MS.5-1), *bendesiyük* (“kuluyuz, kölesiyiz” MS.5-2).

• **-(y)AlIm ~ -(y)ek** Ç.1.Ş emir kipi: *Édelim* (G.351-1), *olalm* (G.351-4), *dutalm* (TB.2.7-7), *döşenek* (TC.2.9-5), *olek* (MR.2-1).

• **-mAn ~ -mA** T.1.Ş olumsuz geniş zaman eki: *Démem* (G.27-4), *démenem* (G.39-5).

16. Gösterme zamirleri bu, o, ol'un çoklukları hem n'li hem de n'siz biçimde kullanılmıştır: *Onlar* (G.124-1), *onlara* (G.158-3), *olar* (G.172-3), *bularunġ* (G.324-2), *olardan* (G.324-2), *bulara* (G.345-6), *bulardan* (G.350-1), *olarca* (G.406-6), *bunlarunġ* (G.524-1), *bular* (TC.2.6-4).

17. Ç.2.Ş iyelik eki için Türkiye Türkçesi gibi -(U)ngUz kullanılır ve Azerbaycan Türkçesi biçimi -(U)z görülmemektedir: *Hāluᅡuz* ("beniniz" G.62-2), *baᅡunġuz* (G.62-2), *sāzunġuz* ("çalgınız" G.273-1).

18. Ünlü ile biten sözcüklerde (*su* kelimesi hariç) yükleme durumu daha çok -nI eki ile yapılır (nadiren de -yI eki ile): *Bunı* (G.32-4), *dünyānı* (G.54-3), *belāyı* (G.59-4), *Ķovsīnı* (G.118-7), *dīvānenı* ("deliyi" G.158-4), *yuġunı* (G.222-4), *suı* (G.68-4).

19. Dönüşlülük zamiri için *öz* (G.197-6) kullanılmıştır.

20. -daᅡ i.i.y.e ve -raġ sıfat karşılaştırma eki kullanılır: *Yoldaᅡ* ("arkadaᅡ" G.84-5), *artuġraġ* (G.76-7).

21. ögz. için -mIᅡ ve -(y)Ub eki kullanılır, 1.Ş'ta -(y)Ub eki kullanılmaz: *Yummuᅡam* (G.99-11), *olmuᅡuz* (G.137-5), *salubsan* (G.32-8), *ölmüᅡsen* (G.47-9), *yétürübdür* (G.17-2), *yumuᅡ* (G.18-5), *vérübdürler* (G.407-10), *satmuᅡlar* (G.419-1).

22. Geniş zaman için -(y)(A)r eki kullanılır. Olumsuzu ise Ő eklerle yapılır:

T.1.Ş'ta **-mAn, -mA**: *Démem* (G.27-4), *démenem* (G.39-5); Ç.1.Ş'ta **-mAn**: *Bulmanuz* (G.203-3); diġer kiŐilerde: **-mAz**: *Éylemez* (G.6-3), *inanmazlar* (G.31-5), *éŐitmezsen* (G.32-4), *ġoymazsı* (G.335-8).

23. Gelecek zaman için -(y)Acaġ eki kullanılır: *Öldüreceġdur* (G.443-7).

24. Şimdiki zaman için -(y)Ur, bazen -maġda kullanılır: *Vérür* (G.28-4), *vefālanuram* (G.58-4), *alursan* (G.69-3), *savururlar* (G.138-6), *ġalursız* (G.407-4), *ġurrı* (G.24-5), *yıġmaġda* (G.218-7).

25. Gereklilik kipi -mAIU ile ya da gerek(dür)(ki) gibi sözcüklere istek-emir (nadiren de geniş zaman) kipi veya mastar getirilerek yapılır: *Olmalusan* (G.464-1), *gerek yaġa* (G.6-5), *Őormaġ gerek* (G.11-9), *gerek dolansunġlar* (G.146-3), *gerek kim éyler* (G.488-3).



26. Emir kipinin çekiminde şu ekler kullanılır:

T.1.Ş'ta **-(y)Im**, **-AyIm**: *Olm* (G.11-2), *öpim* (G.11-3), *n'eylim* (G.73-2), *n'eyleyim* (G.84-11); T.2.Ş'ta **eksiz**, **-gil**, **-ginen**: *Vér* (G.5-6), *koyginen* (G.11-1), *éylemegil* (G.70-7); T.3.Ş'ta **-sUng**: *Olsung* (G.7-2); Ç.1.Ş **-(y)Allm**, **-(y)ek**: *Édelim* (G.351-1), *olalm* (G.351-4), *dutalm* (TB.2.7-7), *döşenek* (TC.2.9-5), *olek* (MR.2-1); Ç.2.Ş **-(y)(U)ng**: *Sanmanğ* (G.40-6), *görünğ* (G.43-1), *gelünğ* (G.62-6), *anunğ* (G.139-4), *diyünğ* (G.146-1), *söyleyünğ* (G.191-3); Ç.3.Ş'ta **-sUnglAr**: *Bilsünğler* (G.89-5).

27. **-(y)AcAK** anlamına gelen **-mAlU** sıfat-fiil eki kullanılmıştır. Ayrıca sıfat-fiil eklerinden olan **-(y)An** ve **-mİş**, Türkiye Türkçesindeki anlamından başka **-dik** (**-diği**) anlamında da kullanılır: *Ben düşen vādīye* (G.71-2), *felek yıhmişların* (“feleğin yıktıklarını” G.484-4).

28. Zarf-fiil yapımında **-(y)An zaman** ve **-(y)AndA** eki “-ince” anlamında; **-(y)AndAn şonğra** eki “-dikten sonra” anlamında; **-(y)Inca** eki “-dığı zaman, -ıncaya kadar ve -maktansa” anlamında; **-duğda**, **-dükde** eki “-dığı zaman” anlamında ve **-dUGI-çün**, **-duğından** kullanılmıştır: *Çekende* (G.331-2), *gelen zamānda* (G.473-3), *bağlayandan şonğra* (G.319-3), *yétince* (G.42-6), *ölince* (“ölünceye kadar” G.463-5).

29. Eski zarf-fiil eklerinden olan **-gec** ve **-mAdIn**, **-(y)UbAn** kullanılmıştır. Bunlardan başka **-AlI**, **-duğca**, **-dükce**, **-dUGUmca**, **-dUGInca**, **-(y)Ub**, **-UrcA** ekleri de kullanılır: *Açgec* (G.432-2), *olmadın* (G.1-7), *kaçuban* (G.166-5), *olalı* (G.510-2), *çekdükce* (G.90-5), *çekdügümce* (G.59-7), *istedügince* (TB.2.5-5), *bilmeyüb* (G.145-5), *resālanurca* (G.58-6).

30. eylemlerin **-A** zarf-fiil biçimine gör eyleminin eklenmesiyle süreklilik eylemi yapılmıştır: *Qurtara gör* (G.272-7), *öldüre gör* (G.472-5), *koymaya gör* (TB.2.2-7).

31. Eserde, Azerbaycan Türkçesine özgü sözcükler ve bugün kullanılmayan birçok eski sözcük bulunmaktadır.

### 31.1. Azerbaycan Türkçesi Sözcükleri

Kimi sözcükler yalnız Azerbaycan Türkçesine özgüdür, bunlardan bir takımı Türkiye Türkçesi ile eş sesli, ancak eş anlamlı değildir: *Ahtar-* (“ara-” G.53-1), *apar-* (“götür-” G.45-7; “kazan-, başar-” G.320-2), *arh* (<DLT.arık “ırmak, ark, su yolu” G.431-6), *ayru* (“ayrı” G.48-1; “başka” G.89-1), *bir havur* (“bir hovur, biraz, bir an” G.74-6), *buhag* (“çene altı” G.288-6), *bulağ* (“pınar” G.61-2), *çap-* (“akın

et-, soy-, yağmala-” G.500-4; “del-, yar-” G.500-4; “koştur-” G.127-5), *çihart-* (“çıkar-” G.549-4), *daldalan-* (“arkalan-” G.58-2), *dan-* (“inkar et-” G.35-5), *der-* (“derle-, kopar-, topla-” G.122-7), *din-* (“konuş-” G.148-3), *dindür-* (“konuştur-, avut-” G.255-2), *dönder-* (“çevir-” G.386-1), *döne döne* (“defalarca” G.489-4), *döz-* (“bekle-, katlan-” G.24-6), *dur-* (“dur-” G.46-3; “kalk-” G.47-9), *dünen* (“dün” G.319-6), *düz* (“doğru” G.45-1), *eglen-* (“avun-, oyalan-, durup dinlen-, otur-, egleş-” G.15-3), *gizlen-* (“saklan-” TB.2.6-3), *götür-* (“götür-, ulaştır-” R.12-1; “kaldır-, al-” G.95-5), *gözle-* (“bekle-” G.141-1; “dikkatle bak-” G.94-7), *haçan* (“ne zaman” G.45-4), *hamı* (“hep, her, hem, herkes” G.192-4), *içürt-* (“içir-, içirt-” G.410-8), *il* (“yıl” G.15-2), *inci-* (“ağrı-, gücen-, incin-” G.25-6), *işkil* (“şüphe, hile, güçlük, engel, ayak bağı, sürgü” TC.2.4-5), *kırağ* (“kenar, yan” G.519-5), *kiçik* (“küçük” G.4-5), *konag* (“konuk” G.61-4), *kömek* (“yardım” G.206-4), *kurtul-* (“bit-” G.83-2), *néce* (“nasıl” G.14-5), *néçe* (“kaç” G.174-2), *nenni* (“beşik” TC.1.1-7), *od* (“ateş” G.28-2), *oğrı* (“uğru, hırsız” G.427-2), *oğurla-* (“çal-” G.427-2), *oğşa-* (“benze-” G.43-7) ~ *oğşa-* (“ağla-” R.1-2; “benze-” G.6-3), *oyat-* (“uyandır-” G.419-6), *öt-* (“geç-” G.29-2), *börk* (“başlık” G.29-2), *ötür-* (“geçir-” G.498-9), *öz* (“kendi” G.197-6), *özge* (“başka” G.51-1), *pul* (“para” G.306-5), *sağla-* (“tut-, durdur-” G.84-2; “sakla-, alıkoy-, koru-” G.87-4; “sakla-, gizle-” G.348-4), *sm-* (“kırıl-” G.10-5), *sürt-* (“sür-” G.408-3), *şeh* (“düz, dik, katı” G.190-7), *tap-* (“bul-” G.70-6), *tapşur-* (“emanet et-” G.16-1), *tay* (“denk” G.21-3), *tek* (“gibi” G.1-3; “tek, biricik, yalnız” G.251-2), *téz* (“tez, çabuk” G.84-9), *tik-* (“ağaç ek-, ağaç dik-” G.19-2; “yap-” G.358-6), *toy* (“düğün” G.130-5), *tum-* (“şaşır-” G.129-1), *tuş* (“denk” G.313-1), *tük* (“tüy” G.307-6), *uşağ* (“çocuk” G.55-4), *utuz-* (“oyunda yenil-, kaybet-” G.453-4), *uy-* (“uy-” G.52-1; “uyu-” G.26-8), *yağış* (“iyi” G.42-11), *yaman* (“kötü” G.42-11), *yaraş-* (“yakış-” G.119-2), *yaz* (“ilkbahar” G.50-3), *yazuğ* (“yazık, zavallı” G.318-3), *yég* (“yeğ, daha iyi” G.45-5), *yégin* (“üstün, hızlı” G.78-5), *yét-* (“gel-, var-” G.49-1; “yeterli ol-” G.48-3), *yétiş-* (“var-, ulaş-” G.24-4), *yığ-* (“topla-” G.41-7), *yu-* (“yık-” G.206-2), *yügür-* (“koş-, saldır-” G.273-4).

### 31.2. Eski Sözcükler

*Ağar-* (<DLT. ağ- “yüksel-” G.439-1; “ak ol-, beyazlaş-” G.307-6), *al* (“aldatma, düzen, tuzak, hile” G.72-3; “kırmızı” G.32-5), *avlağ* (“av yeri” G.546-4), *bit-* (“yara kapanmak veya iyileşmek” G.202-4; “bit-, yetiş-” G.203-8), *çağla-* (“zamanını bekle-, sağla-” MH.3.3-3), *çin* (“kez, sıra, doğru” G.21-4), *çulkaş-* (“birbirine karış-, kucaklaş-” G.479-5), *danla* (“sabah, yarın” G.155-4), *dögün* (“yara” G.52-5), *egle-* (“avut-, oyal-” G.60-2), *eglen-* (“avun-, oyalan-, durup

dinlen-, otur-, egleş-” G.15-3), *güy-* (“güt-, bekle-” G.52-5), *handa* (“nerde” G.321-2), *ılkar* (“akın” G.196-8), *kanık* (“içeceğe doymış” G.523-5), *kanlu* (“katil” G.52-4; “kanlı” G.5-6), *katı* (“çok, katı” G.93-8), *katla* (“kez” G.87-8), *nêçük* (“neden” G.131-8), *nelü* (“neden” G.320-4), *ur-* (“vur-” G.108-3), *vara vara* (“gittikçe, gitgide, yavaş yavaş” G.13-5), *varı* (“hepsi, hep” G.3-2), *yaşur-* (“gizle-” G.19-5), *yavuk* (“yakın” G.189-5), *yavuncı-* (“yakınarak yalvar-” G.319-7), *yazı* (“kır” G.112-6), *yênği* (“yeni” G.29-2), *yort-* (“koştur-” G.74-6).

### 31.3. Deyimler

Söz varlığına yeni bir renk katan, dilin anlam yönünü zenginleştiren deyimlerin bolluğu da güçlü bir anlatım dizgesinin tanığıdır. Bunların birçoğu Azerbaycan Türkçesine özgü olan deyimlerdir: *‘Ādet vér-* (“alıştır-” G.102-8), *ad apar-* (“an-, zikret-” G.462-2), *ārām dut-* (“dinlen-” G.95-6), *arha vér-* (“arka ver-, dayan-, güven-” G.356-3), *ayağdan sal-* (“yor-, içkiden bıktır-” G.11-6), *bāde çek-* (“içki iç-” TC.2.5-6), *baş çek-* (“uğra-” G.338-6; “yüksel-” G.280-5), *baş çihar-* (“anla-, çöz-” G.315-1), *baş eg-* (“boyun eğ-, uy-” G.551-4), *baş endür-* (“baş indir-, boyun eğ-” G.154-1), *baş koy-* (“yönel-, git-” G.172-9), *başa apar-* (“geçin-, sona erdir-” G.393-12; “sür-, sürdür-, geçir-” G.74-6), *baş çek-* (“tamamıyla iç-” G.194-6), *baş düş-* (“anla-” G.29-7), *başdan èyle-* (“başından sav-” G.222-10), *başına dön-* (“çok sev-, okşa-, ağırla-, kaygılan-” TB.1.4-5), *bél bağla-* (“güven-” G.88-6; “kararlaştır-, hazırlan-, giriş-, el at-” G.491-5), *cāna yétür-* (“bıktır-, usandır-” G.173-1), *daşdan daşa çal-* (“yok et-” G.549-5), *dersin revān èyle-* (“dersini ezberle-” G.198-5), *dil dutul-* (“konuşama-” G.97-3), *dil tøk-* (“dil dök-, yalvar-” G.103-5), *dilden düş-* (“yorul-” G.255-3), *dilden sal-* (“yor-” G.17-1), *dili dut-* (“konuşabil-, dili var-” G.77-3), *diye diye çal-* (“sözünü dinleteme-” G.537-6), *el ayağ çal-* (“çabala-, can çekiş-” G.302-7), *el ayağdan düş-* (“yorul-” G.53-8), *el ayağın itür-* (“heyecandan kendini yitir-” G.33-6), *el çek-* (“bırak-, vazgeç-” G.340-2), *el vér-* (“el sıkış-, iş birliği yap-” G.402-1; “elverişli ol-, işe yara-, baş ver-, ol-, gerçekleş-” G.75-6), *elden ayağdan gèt-* (“kendinden geç-, aşık ol-, yok ol-” G.219-2), *elden gèt-* (“yok ol-” G.36-1; “elden çık-, yitiril-” G.353-10), *elden koy-* (“bırak-” G.84-4), *ele düş-* (“ele geç-” G.251-14), *eli dut-* (“eli tut-, elinden gel-” G.89-2), *fürşet çağla-* (“fırsat bekle-, fırsat kolla-” MH.3.3-3), *fürşet vér-* (“fırsat ver-” G.134-6), *gém çek-* (“gam çek-, dert çek-, düşünceye dal-” G.251-11), *gönğlin ele gètür-* (“sevgisini kazan-” G.139-5), *gönğline deg-* (“incit-, kır-, gücendir-” G.65-7), *gönğlini al-* (“kendine aşık et-” G.114-2), *gönğül gètür-* (“unut-” G.77-2), *gönğülden sal-* (“unut-” G.477-2), *göz aç-* (“fırsat bul-, kendine gel-, uyan-” G.50-4), *göz kulağ ol-* (“koru-” G.272-1), *göz tik-* (“göz dik-

dikkatlice ve gözü almadan bak-, umut bağla-” G.111-3), *göz yumub aç-* (“göz kapayıp aç-, bir an” G.346-3), *gözden koy-* (“ilgilenme-, önem verme-” MH.4.6-1), *gözden sal-* (“unut-, uzaklaştır-” G.69-3), *gözine gelme-* (“umrunda olma-, etki etme-” G.555-4), *gözlerini yolda koy-* (“beklet-, özlet-” G.374-5), *harāb ol-* (“yıkıl-, perişan ol-, bozul-, esri-” G.85-6), *intizār çek-* (“bekle-, gözle-” G.157-8), *işkile sal-* (“zora düşür-, engelle karşılaştır-” TC.2.4-5), *kalanı* (“geri kalanı” G.121-1), *kan éyle-* (“kanat-, öldür-” G.184-1), *kan yuddur-* (“sıkıntı ver-” G.94-1), *kanık al-* (“kan-, doy-” G.523-5), *kanına gir-* (“kanına gir-, öldür-” G.487-6), *karşu dur-* (“karşı gel-” TB.1.2-3), *kerār dut-* (“karar dut-, sabit ve sakin ol-, dur-” G.108-5), *kulağ ol-* (“kulak as-, dinle-” G.82-6), *kulağ vër-* (“dinle-” G.182-3), *lāf ur-* (“iddia et-, bir sav ileri sür-, boş iddiada bulun-” G.261-2), *mesken éyle-* (“yerleş-” G.180-5), *minnet koy-* (“yapılan bir iyiliği başa kak-” G.370-2), *nefesden düş-* (“yorul-”, G.33-3), *nişān vër-* (“izini göster-, göster-” G.127-9), *nükte dut-* (“ayıbını söyle-” G.93-7), *od ur-* (“ateşe ver-” G.349-4), *ön vër-* (“kılavuzluk yap-” G.473-8), *özin itür-* (“kendini kaybet-, şaşır-” G.127-9), *şef bağla-* (“sıraya dizil-” G.430-2), *şüret bağla-* (“tasarlan-, hayal edil-, bulun-, mümkün ol-” G.307-3), *şüret tap-* (“gerçekleş-” G.72-1), *Tanğrı konağı* (“Tanrı misafiri, Tanrı konuğu” G.107-8), *toz bas-* (“toz bas-, üzerine toz kon-” G.521-6), *tövbe vër-* (“tövbe ettir-, cezalandır-” G.87-8), *tuş gel-* (“denk gel-” G.313-1), *üz koy-* (“yönel-” G.399-2), *üz vër-* (“baş ver-, gerçekleş-” G.70-8; “ilgi göster-” G.150-4) ~ *yüz vër-* (G.87-3), *yaħasından el götür-* (“rahat bırak-” G.77-6), *yaman gözden ırağ olsunğ* (“Tanrı kötü gözden korusun!” G.468-1), *yële vër-* (“dağıt-, yok et-” G.474-2), *yerden yere ur-* (“yerden yere çal-, yok et-, hırpala-” G.549-5), *yeri boşdur* (“boşluğu duyulmaktadır, yokluğu hissediliyor” G.296-4), *yeri var* (“uygundur” G.20-4), *yerin dut-* (“yerini al-, yerine geç-, karşıla-” G.254-5), *yol az-* (“yolunu kaybet-” TB.1.1-6), *yol ur-* (“yol kes-, soy-, engel ol-” G.459-5), *yola düş-* (“yola koyul-” G.174-1), *yoli düş-* (“yolu düş-” G.112-6), *yüz dut-* (“yapıl-, sona er-” G.415-5; “yüz tut-, yönel-” G.167-3), *zeħmet çek-* (“zahmet et-, emek ver-” G.144-2), *zinhāra gel-* (“bık-, usan-” G.131-5).

#### 31.4. Atasözleri

Azerbaycan Türkçesinde atasözleri çok zengindir. Eserden birkaç örnek verecek olursak: *Ağzı şīrīn éylemez ħelvā dēmek ħelvā gibi* (“helva demekle ağız tatlanmaz” G.482-8), *bir arħa kim gele su var ümīd bir de gele* (“suyun geldiği bir arka tekrar gelmesi beklenir” G.431-6), *bir gül ile yaz olmaz* (G.431-5), *bulanur su velī ser-çēşmeden* (“su pınarından bulanır” G.60-4), *el, el üste çokdur* (“el elden üstündür” G.66-9), *giriħ açılmaz imiş bir el ile* (“düğüm bir el ile açılmazmış”

## XVII. YÜZYIL AZERBAJCAN ŞAİRİ KAVSÎ-Yİ TEBRİZİ'NİN DİLİ ÜZERİNE

G.207-13), *her kimse ne ekdi onı biçdi* (G.475-2), *kanı kan ile yumağ olmaz* (“kan, kan ile yıkanmaz” G.206-2), *kim ki bilmez özini öz sözünü hem bilmez* (“kendini bilmeyen sözünü de bilmez” G.67-9), *oğşar anğa ki özge eliyle ilan dutar* (“başkasının eliyle yılan tutmaya benzer” G.45-6), *öz ayağı altına ışığ vërmez çırâğ* (“çıra kendi altına ışık vermez” G.245-1), *refîkinden olur yahşî yamanı her kimünğ zâhir* (“insanın iyi veya kötüsü arkadaşından belli olur” G.434-6).

### SONUÇ

XVII. yüzyıl Azerbaycan şairlerinden olan Kavsî-yi Tebrizî'nin divanında bazı farklı ses özellikleri görülmektedir. Buna örnek olarak 3.Ş emir ekinin /nğ/ ile, ancak 2.Ş şart ekinin /n/ ile yazılmamasını gösterebiliriz.

Kavsî'nin Türkçe divanında Osmanlı sahasında yazılan eserlerin etkisiyle birlikte daha çok Azerbaycan Türkçesi özellikleri görülmektedir. Örneğin ünlü ile biten sözcüklerde yükleme halinin daha çok -nI eki ile yapılması, ögz. için -(y)Ub ekinin yaygın olarak kullanılması, zarf-fiil yapımında -(y)AndA, -(y)AndAn şonğra, -duğda, -dükde gibi eklerin kullanılışı, sözcük başında yaygın t>d değişimi, sözcük sonunda tonlu ünsüzlerin bulunabilmesi, sözcük başı y düşmesi, sözcük içinde ve sonunda yaygın k>ğ ve k>ğ değişimi, dönüşlülük zamiri için *öz* sözcüğünün kullanılması, 1.Ş Geniş zaman olumsuzu için -mAn ekinin kullanılması, Azerbaycan Türkçesinin birçok deyimi ve atasözleri ve Azerbaycan Türkçesine özgü sözcükleri sayabiliriz.

Eski Anadolu Türkçesi'nden farklı olarak bazı ses özellikleri de görülmektedir. Mesela -(y)AlIm Ç.1.Ş emir eki ve -(y)Im, -AyIm T.1.Ş emir eki hep düz ünlülü olarak görülmektedir. -IU i.i.y.e hep yuvarlak ünlülü yazılırken -sIz i.i.y.e hep düz ünlülü olarak yazılmıştır.

-(y)Acağ gelecek zaman eki, -lğ i.i.y.e ve bazen de ad-eylem yapan -mağ ekinde görülen kalın ünlülü biçimlerin ise Tebriz ağzının etkisiyle ortaya çıktığını düşünebiliriz.

### KISALTMALAR

Ç.: Çokluk

DLT: Divanü Lügati't-Türk

f.f.y.e: fiilden fiil yapma eki

f.i.y.e: fiilden isim yapma eki

G: gazel

ggz.: görülen geçmiş zaman

hük.: hükümeti

i.f.y.e: isimden fiil yapma eki  
i.i.y.e: isimden isim yapma eki  
Ktp.: Kütüphanesi  
MH: muhammes  
MR: murabba  
MS: müseddes  
nr.: numara  
ögz.: Öğrenilen geçmiş zaman  
R: rubai  
s.: sayfa  
ş.: hicri-yi şemsi  
Ş: Şahıs  
T.: Teklik  
TB: terkiib-i bend  
TC: terci-i bend  
TDK: Türk Dil Kurumu  
yay.: yayınları

#### KAYNAKÇA

- AKPINAR, Yavuz, (1994), *Azeri Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul: Dergah yay.
- ALTAYLI, Seyfettin, (2005), *Azerbaycan Türkçesi Deyimler Sözlüğü*, Ankara: y.y.
- AMİD, Hasan, (1363), *Ferheng-i Farsi-yi Amid*, Tahran: Emirkebir yay.
- ATALAY, Besim, (2006), *Divanü Lügati't-Türk*, Ankara: TDK yay.
- CLAUSON, Sir Gerard, (1972), Clauson Sir Gerard, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, London: Oxford Üniversitesi yay.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, (2007), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara: Aydın Kitapevi yay.
- DEVLETABADİ, Aziz, (ş. 1370), *Serayendigan-i Şiir-i Farsi Der Kafkas*, Tahran: Bünyad-i Mevkufat-i Dr. Mahmud Efşar.
- DİLÇİN, Cem, (1983), *Yeni Tarama Sözlüğü*, Ankara: TDK yay.
- ERTAYLAN, İsmail Hikmet, (1928), *Azerbaycan Edebiyatı Tarihi, I-II*, Bakü: Azer Neşr.
- GÜLENSOY, Tuncer, (2007), *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, Ankara: TDK yay.
- HEY'ET, Cevad, (ş. 1376), *Azerbaycan Edebiyatı Tarihine Bir Bakış*, Tahran.
- KAVSİ, *Divan*, Bakü Fuzuli Adına El Yazmaları Ktp., nr. B-4366 (II)
- ....., *Divan*, İran-Tahran İslam Şura Meclisi I.Ktp., nr.7082.
- ....., *Divan*, İran-Tahran Melik Milli Ktp., nr. 4621.
- ....., *Divan*, İran-Tahran Melik Milli Ktp., nr. 5604.
- ....., *Divan*, İran-Tahran Milli Ktp., nr. 5-10833 (f.833).
- ....., *Divan*, İran-Tebriz Milli Ktp., nr. 356.

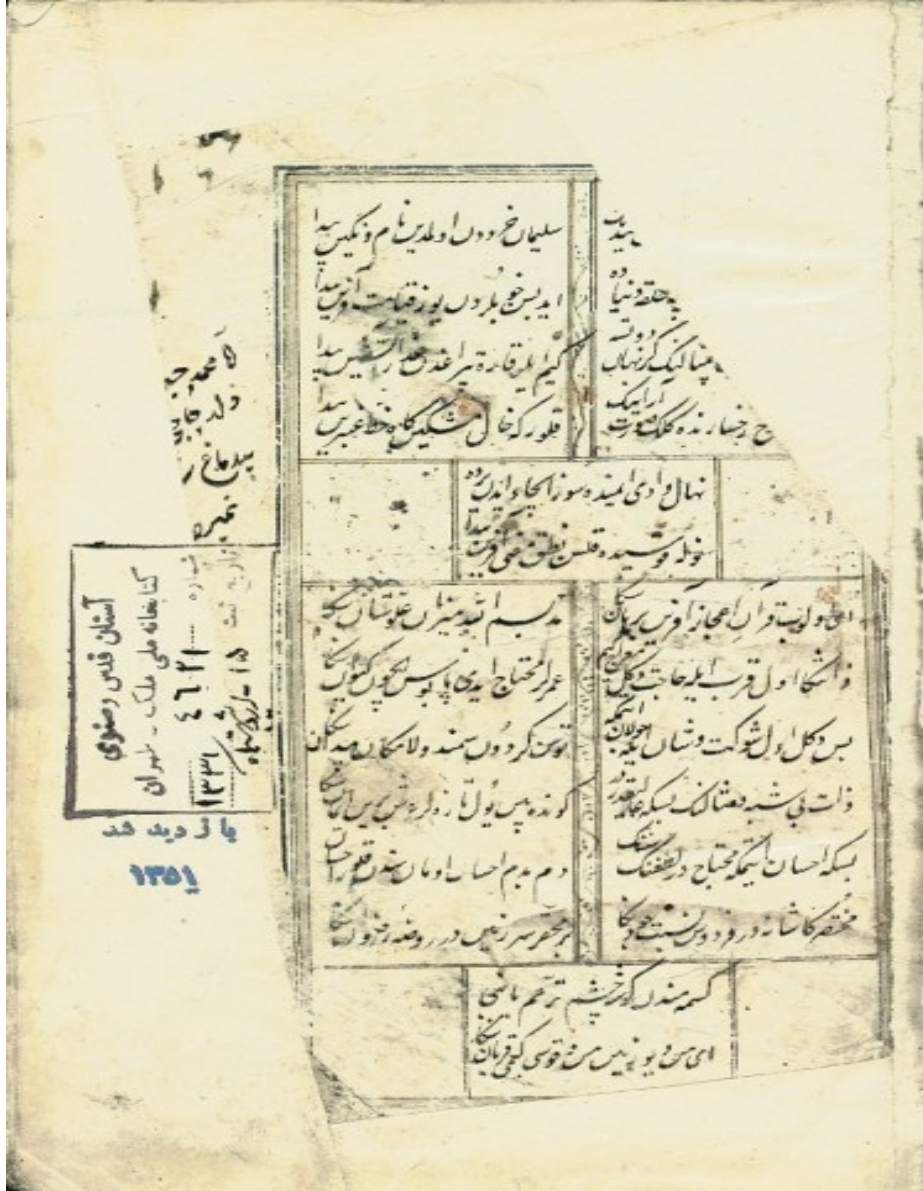
XVII. YÜZYIL AZERBAYCAN ŞAİRİ KAVSÎ-Yİ TEBRİZÎ'NİN DİLİ ÜZERİNE

- ....., *Divan*, İstanbul Üniversitesi Ktp., nr. T.5478.
- ....., *Divan*, Londra-British Museum (ADD 7927), Süleymaniye Ktp.'nde bulunan Mikrofilm nr.3513.
- ....., *Divan*, Suudi Arabistan Medine Melik Abdul'l-aziz Ktp. (Arif Hikmet Ktp. Mecmuası), nr. 811/186.
- ....., *Divan*, Tiflis Gürcistan Devlet Ktp. (Elmler Akademisi Kekelidze adına Elyazmaları Enstitüsü), nr. L 51.
- ....., *Divan*, Türkiye-Malatya İl Halk Ktp., nr.252 (daha sonra Konya Bölge Yazma Eserler Ktp. nr.3-252'ye taşındı).
- ....., *Divan*, Türkiye-Süleymaniye Ktp. Yazma Bağışlar, nr.3140.
- RAHİMİ, Farhad, (2011), "Kavsi Divanı'nın Dil İncelemesi (Giriş-Dil İncelemesi-Metin-Sözlük)", **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı** (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- RIEU, Charles, (1978), *Catalogue Of The Turkish Manuscripts In The British Museum*, Osnabrück: Otto Zeller Verlag.
- ....., (2008), "Biritiş Müzesindeki Azeri Eserleri", çeviren: Mebrure Rahmi, **Azerbaycan Yurt Bilgisi (Tıpkı Basım) , III**, Ankara: TDK yay.
- RÜSTEMOVA, Azade, (2004), *Türk Dünyası Edebiyat Tarihi, VI*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı yay.
- ŞEMSEDDİN SAMİ, (1317), *Kamus-i Türki*, İkdam Matbaası.
- ....., (1893), *Kamusü'l-'alam, I-VI*, İstanbul: Mehran Matbaası.
- Türkçe Sözlük*, (2005), Ankara: TDK yay.

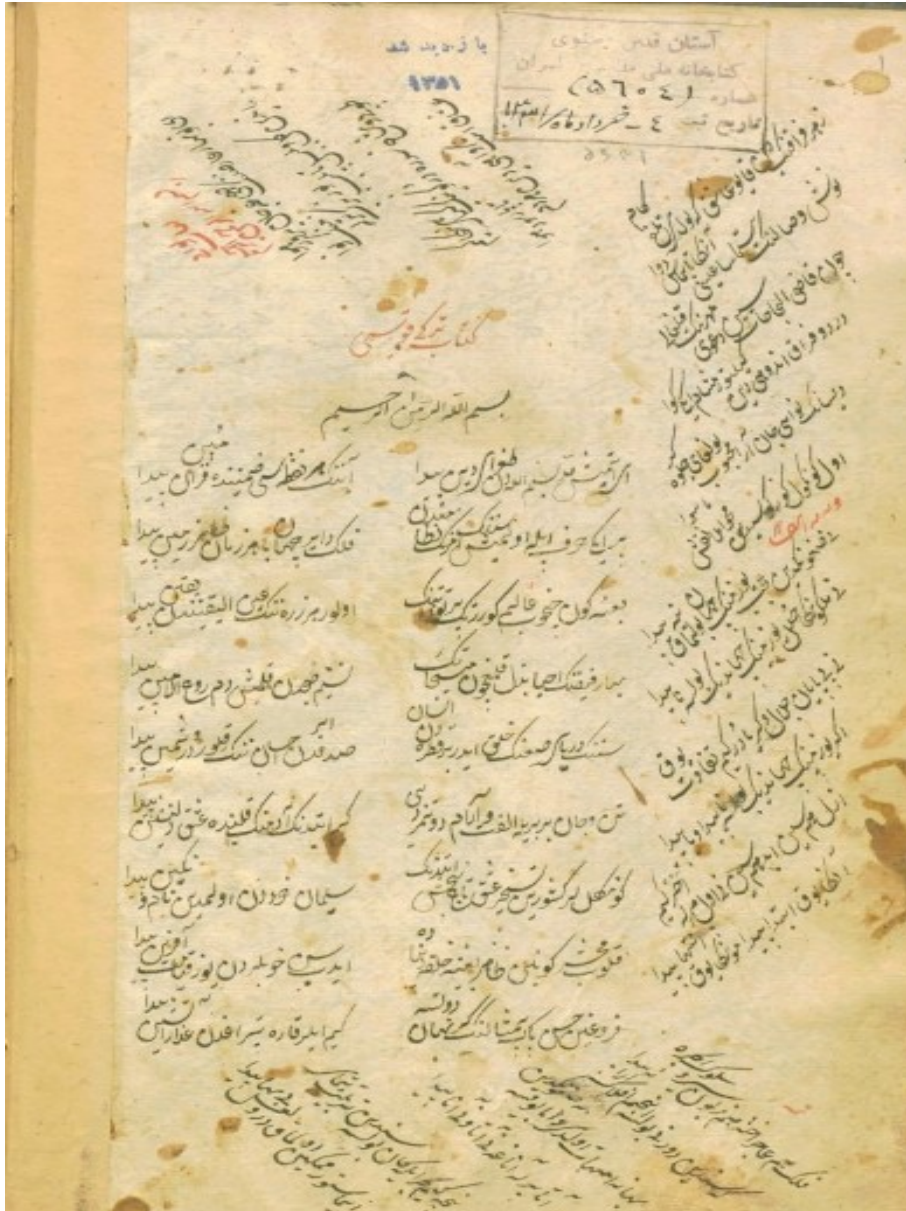


Tahran Milli Ktp. Nüshası, nr. 5-10833 (F.833), s.1

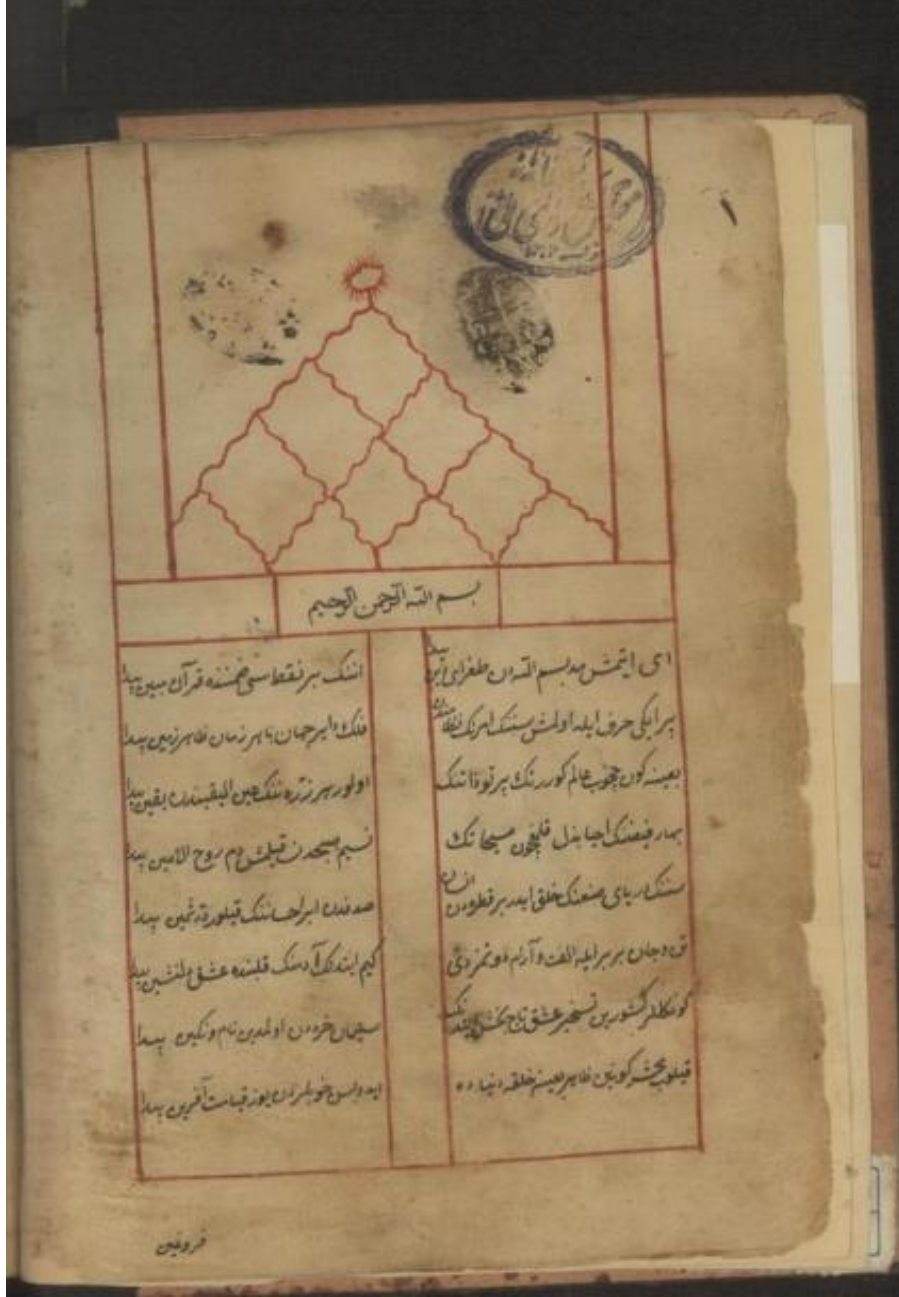




Melik Milli Ktp. Nüshası: nr. 4621, s.1



Melik Milli Ktp. Nüshası, nr. 5604, s.1



İslam Şura Meclisi I. Ktp. Nüshası, nr.7082, s.1



Tebriz Milli Ktp. Nüshası, nr. 356, s.1